

[3 Hours]

[Marks: 100]

N.B:

1. All questions are compulsory
2. Figures to the right indicate full marks

Q.1 Answer in one or two sentences. (20 Marks)

- a. What is the meaning of primary evidence?
- b. How are the documents to be proved in the court?
- c. When the original document is destroyed, how are the contents to be proved?
- d. What is Hearsay Evidence under the Indian Evidence Act?
- e. Define "May Presume and "Shall Presume."
- f. State the applicability of Indian Evidence Act.
- g. About what facts evidence can be given?
- h. When judicially noticeable facts need not to be proved?
- i. When oral evidence must be direct?
- j. Define Estoppel.

Q.2 Short notes (Any four) (20 Marks)

- a. Admissibility of electronic record
- b. Secondary evidence
- c. Child Witness
- d. Difference between Relevancy and Admissibility
- e. Admissibility of oral evidence
- f. Exception to hearsay evidence

Q.3 Situational problem (Any two) (12 Marks)

- a. Rahul relies on certain document to be produced before the court. However, the document is destroyed due to flood in his area.
 - i. What option is available to Rahul?
 - ii. What would Rahul do, if the document instead of being destroyed was in possession of the opponent party?
- b. Shakti is arrested for committing Murder. Immediately after his arrest, Shakti goes and voluntarily confesses about the commission of the said offence, to the police officer in the police station. He discloses, in his confession, the place where he buried the weapon, with which he committed the offence.
 - i. Will Shakti's statement amount to confession?
 - ii. When can a confession be taken to be relevant as per law? Explain in detail.
- c. Anita was married to Ajay in 2020 and on 15th August 2022 she was found dead in the kitchen of her matrimonial house where she was residing with her mother-in-law and widow sister-in-law as her husband had gone to Dubai for work purpose. Police is investigating the cause of death.
 - i. What is presumption?
 - ii. What can be presumed from the abovementioned incidence and why?

Q.4 Full length questions (Any four) (48 Marks)

- a. Explain the law on presumption in relation to documents.
 - b. What is the law relating to examination of witnesses?
 - c. Define Evidence. What are the different types of Evidence?
 - d. Define Admission. Who is allowed to make a valid admission and when? Explain the same in detail with relevant case laws.
 - e. Discuss the facts in which court must take judicial notice.
 - f. Explain in detail, 'Burden of Proof'.
-

प्र.१ एक किंवा दोन वाक्यात उत्तर द्या. (२० गुण)

- अ. प्राथमिक पुराव्याचा अर्थ काय आहे?
- ब. कोर्टात कागदपत्रे कशी सिद्ध करायची?
- क. मूळ कागदपत्र नष्ट झाल्यावर त्यातील मजकूर कसा सिद्ध करायचा?
- ड. भारतीय पुरावा कायदांतर्गत एकिव पुरावा काय आहे
- इ. "मे प्रिड्युम आणि "शॅल प्रिड्युम" ची व्याख्या करा.
- फ. भारतीय पुरावा कायदा कसा लागू होतो.
- ग. कोणत्या तथ्यांबद्दल पुरावे दिले जाऊ शकतात?
- ह. न्यायिकदृष्ट्या लक्षात घेणेयोग्य तथ्ये सिद्ध करण्याची गरज नसते स्पष्ट करा?
- ई. तोंडी पुरावा कधी थेट असला पाहिजे?
- ज. एस्टोपेल परिभाषित करा.

प्र. २ टिपा लिहा (कोणत्याही चार) (20 गुण)

- अ. इलेक्ट्रॉनिक रेकॉर्डची स्वीकार्यता
- ब. दुय्यम पुरावा
- क. बाल साक्षीदार
- ड. प्रासंगिकता आणि स्वीकार्यता यातील फरक
- इ. तोंडी पुराव्याची स्वीकृती.
- फ. ऐकलेल्या पुराव्याला अपवाद.

प्र.३ परिस्थितीजन्य प्रश्न (12 गुण)

अ. राहुलला काही कागदपत्रांवर अवलंबून आहे जे त्याला न्यायालयासमोर सादर करायचे आहे. त्याच्या परिसरात पुरामुळे कागदपत्र नष्ट झाले आहे.

i. राहुलसमोर कोणता पर्याय उपलब्ध आहे?

ii. जर कागदपत्र नष्ट होण्याऐवजी विरोधी पक्षाच्या ताब्यात गेले तर राहुल काय करणार?

ब. शक्तीला खुनाच्या गुन्ह्यासाठी अटक केलं जातं. अटक केल्यानंतर लगेच तो स्वतः जाऊन सदर गुन्ह्याची कबुली पोलीस स्टेशन मधल्या पोलीस अधिकाऱ्याला देतो. तो त्याच्या कबुलीजबाबात असे सांगतो की त्याने गुन्ह्यामध्ये वापरलेले हत्यार कुठे पुरून ठेवले आहे.

i. शक्तीचे कथन कबुलीजबाब आहे असे म्हणू शकतो का?

ii. कायदानुसार कबुलीजबाब कधी ग्राह्य धरला जाऊ शकतो. सविस्तरपणे सांगा.

क. अनिताचे २०२० मध्ये अजयसोबत लग्न झाले होते आणि तिचा नवरा दुबईला कामासाठी गेला असल्याने ती तिच्या सासू आणि विधवा नणंद सोबत राहात होते. १५ ऑगस्ट २०२२ रोजी अनिता तिच्या

विवाहित घराच्या स्वयंपाकघरात मृतावस्थेत सापडली . पोलीस मृत्यूच्या उद्देश व कारणाचा तपास करत आहेत.

i अनुमान म्हणजे काय?

ii वरील घटनांवरून काय गृहीत धरले जाऊ शकते आणि का?

प्र. ४ खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) (४८ गुण)

अ. दस्तऐवजांच्या संबंधात गृहीत धरण्याचा कायदा स्पष्ट करा.

ब . साक्षीदारांच्या तपासणीशी संबंधित कायदा काय आहे?

क. पुरावा परिभाषित करा. विविध प्रकारचे पुरावे काय आहेत?

ड . कबुलीची व्याख्या लिहा. वैध कबुलीची परवानगी कोणाला आहे आणि कधी? संबंधित केस कायद्यांसह ते तपशीलवार स्पष्ट करा.

इ. ज्या वस्तुस्थितींवर न्यायालयाने न्यायिक दखल घेणे आवश्यक आहे त्यावर चर्चा करा.

फ. 'पुराव्याचे ओझे', तपशीलवार स्पष्ट करा.